KLIIMAMINISTEERIUM

KlimS ruumiloome ja hoonete töörühma kohtumine

Tallinn 8. veebruar 2024

Algus kell 10.00 lõpp kell 15.00
Juhatas: Ivo Jaanisoo
Protokollis: Õie-Liisi Puusemp (Civitta Eesti AS)

Võtsid osa: Marko Bäärs (Eesti Kinnisvarafirmade Liit), Ivo Jaanisoo, (KLIM), Aare Järvan (EAS), Kalle Karron (EKEL), Kadri-Ann Kertsmik (RKAS), Tõnu Kiviloo (Ajalooliste Hoonete Ümarlaud), Siim Kuusik (Eesti Planeerijate Ühing), Liina Laas (EKVÜ), Andres Levald (ReM), Jaan Lindmäe (EMPL), Pille Metspalu (Eesti Planeerijate Ühing), Rein Murula (Parempoolsed), Anni Oviir (LCA Support), Kerli Paas (Bureau Veritas), Kaja Pae (KLIM), Liisa Pedassaar (TTJA), Kalle Toomet (ELVL), Marina Vaganova (EETL), Kalle Vellevoog (Eesti Arhitektide Liit), Hedy Eeriksoo (KLIM), Maria Värton (KLIM), Tõnu Tagger (Transpordiamet), Riina Tamm (Transpordiamet), Siret Trei (KLIM), Jaanus Kiili (Ajalooliste Hoonete Ühing), Elo Lutsepp (EVM), Ants Orav (ReM)

Veebis: Kristi Nakkurt (TalTech), Anita Staub (Muinsuskaitseamet), Kristina Parnaul-Ollik (KLIM), Triin Reinsalu (Kredex), Andra Ainsaar (Sustinere), Jelena Torim (Pangaliit), Kea Siidirätsep (Ehituskeskus), Johanna Jõekalda (KUL), Reesi Sild (KUL), Urmas Mardi (Korteriühistute Liit), Jarek Kurnitski (TalTech), Simo Ilomets (TalTech), Hendrik Hundt, Marcus Ehasoo (Vabaühenduste Liit), Kädi Ristkok (CleanTech Estonia), Katrin Koit (Muinsuskaitseamet), Maarja-Liisa Kapaun (Vabaühenduste Liit), Helen Sooväli-Sepping (TalTech), Yoko Alender (Reformierakond), Kaie Enno, Silver Hage (Eesti Kinnisvarafirmade Liit), Merilin Paalo (Hendrikson DGE), Artur Leemet (Pangaliit), Tooma Tamm (EMÜ), Kristjan Lepp (KLIM), Aleksander Laane (Rohelised), Anni Mandel (KLIM) , Kristjan Mitt (Eesti Ehitusettevõtjate Liit), Sirje Vares (TalTech)

PÄEVAKORD

9.45. Kogunemine ja kohv
10.00. Kokkuvõte senistest aruteludest (Ivo Jaanisoo)
10.30. Ruumiloome ja hoonete sektori panus teistesse sektoritesse (Ivo Jaanisoo)
12.15. Toekam kohvipaus
13.00. Ruumiloome ja hoonete sektori panus kliimamuutustega kohanemisse (Hedy Eeriksoo, Kaja Pae)
14.45. Päeva kokkuvõte

1. **Kokkuvõte senistest aruteludest (Ivo Jaanisoo)**

Ettekande slaide jagatakse

Kliimaseaduse kontekstis vaadatakse põhimõtteid, iga konkreetset meedet seadusesse ei kirjutata.

Sektorite ülesed väljakutsed:

- vajadus keskenduda võimalustele, valdkonna konkurentsieelistele;
- ehitusvaldkonna sekkumise mõjud väljenduvad pika viiteajaga, 15-st aastast kaugemale on sektoriteülene ebamäärasus väga suur;
- Andmed ja mudelid vajavad täpsustamist ning arendamist;
- vajalik kokku leppida, millest lähtuda meetmete prioritiseerimisel ;
- heitemahukate tegevuste piiramine vs sotsiaalmajanduslikud aspektid;
- konkurentsivõime ja konkurentsieelise tagamine ja toetamine.

Arutelu:

- Direktiivid on kas just jõustunud või siis jõustuvad kohe, suurem osa kliimaseadusesse minevatest eesmärkidest kajastub tegelikkuses ka direktiivides.
- Küsimus: mida kujutab endast süsinikujalajälje metoodika betooni puhul?
  Vastus: Süsiniku sidumise potentsiaal betooni puhul on loetud väga väikeseks. Metoodika ilmselt ajas täpsustub. Sidumine ei ole üldse metoodikas praegu sees, puidu sidumine on eraldi arvestatud. Soomlastel täpsem metoodika.
- Puit on kindlasti süsiniku siduja, see peaks olema arvestuses sisse toodud. Puit võrreldes betooni või terasega on väiksema jalajäljega. Samas ilma metallita ei ole ka võimalik ehitada. Puidule tuleks anda eelis hangete korraldamisel jms.
- Maksud - praegu renoveerimistoetusi mitteeluhoonetele ja eramutele ei saa. Eramute juures võiks olla maksusoodustus käibemaksu osas, mis on seotud renoveerimisega.
- Kinnisvaramaks ja CO2 maks - ükski maks ei motiveeri renoveerima.
- Eesti inimene on ise ehitaja - selle puhul käibemaksu tagasi küsida ei saa.
- Kõikidel pakutud meetmetel võiks olla taga kulud ja sotsiaalmajanduslikud mõjud/tulud. Niikaua on meetmed pigem deklaratiivsed.
- CO2 maks kõigile hoonetele - meenutab automaksu, kas on kuidagi diferentseeritud? Majanduslik regionaalne segregatsioon saab siin oluliseks. Regionaalse mõõtme lisamine on oluline.
- On ettevalmistamisel ka mulladirektiiv, mis hõlmab maakasutust ja selle hindamise metoodikat, samuti hõlmab CO2 aspekte, aga hetkel ei saa veel nende andmetega planeeringuid suunata.
- Lisaks regionaalpoliitikale on ka ajaline faktor - kuidas suhtuda väga vanadesse hoonetesse (100 aastat ja vanemad)?

2. Ruumiloome ja hoonete sektori panus teistesse sektoritesse / värskete strateegiate baastasemed

2.1 Hoonete rekonstrueerimise strateegia:

- Kui rääkida kasutusest väljalangevate hoonete lammutamisest, siis siia juurde tuleks lisada ka linnasüdame tihendame - suuname arengut linnakeskuste poole.
- Probleem - kesklinn tihe, aga elanikke vähe, ei ole mugavad majad. Eestis elamute rekonstrueerimine jääb pidama tasemele, et soojustame jne, aga maja mugavusaste ei parane. Võimalused nt kesklinnas ajaloolistesse hoonetesse korruste peale ehitamine, liftide paigaldamine. Palju tõkkeid - linna seatavad tingimused, planeeringud jms.
- Oleks õige aeg mõelda sellele, et kas on vaja juba väljakujunenud parkimiskohtade arvust kinni hoida. Vb ei ole niipalju vaja ja hoone uue korruse ehitamine jääbki ainult parkimiskohtade arvu taha.
- Mitmetes suurlinnades takistatakse autode parkimist ja parkimiskohtade ehitamist. Eestis endiselt parkimiskohtade arv oluline eeldus ehitamisele.

2.2 Ehituse pikk vaade:

- Ringmajanduse printsiipide juurutamine. RKAS teeb juba juurutamise projekti - ehitajatel valmidus on olemas, aga pole teadmist kust infot, materjale jms saab. Oleks vaja “materjalipanka”. Saaks mõjutada riigihangete kaudu.
- Hangetel võiks olla kohalike ehitusmaterjalide kasutamisel eelis - kaugemalt transportimisega kaasneb ka suurem CO2 jalajälg.
- Küsimus: kas CO2 hindamise süsteem hakkab eelistama kohalikke materjale?

Vastus: jah, eelistame kohalikku materjali.

- Kui suur on transpordikulu osakaal ehitise eluringis?
  Vastus: esimeses metoodikas oli pigem väike mõju, uuendatud andmetele tuginedes mõju kasvab.
- Uuenduslike finantsmehhanismide väljatöötamine oluline - parematel tingimustel laenu saamine, kui on väiksem CO2 heide. Aitab ka pankade endi laenuportfelle rohestada.
- Transport ja kohalikud materjalid - arvestusmetoodika võtab seda arvesse.
- Kuidas seda CO2 heidet eelprojekti tasemel hinnata?
  Vastus: eelprojektis ei tohi määrata tootjat ja selleks olekski hea materjalide andmebaas (nt kasutame Eestis toodetud betooni). Tulevikus tehakse CO2 arvestust ilmselt 2 korda (eelprojekti staadiumis ja hoone valmimisel). Nt kirjutada sisse ehitusloa ja kasutusloa tingimustesse.
- Kas ehitusjäätmed on jäätmed või ressurss. Sellele tuleks mõelda.
- Planeeringutega saab tingimusi ja põhimõtteid seada. Planeeringud on üsna pika vinnaga tööriistad. Paljude planeeringute juures ei ole CO2 arvestatud ja kui load on ammu antud, siis on keeruline seda ka tagasi pöörata.
- Planeeringud puudutavad ka maakasutust ja majandust (suured krundid ja koduostmise hind).
- Soomes on projekt, kus mõõdetakse kõikide planeeringute jalajälge.
- Küsimus: Kas taristu jaoks on vaja teistsugust arvutusmetoodikat?
  Vastus: metoodika alusstandard on sama, aga üks-ühele ei saa teha. Olulised on alusandmed ja nende kättesaadavus.
- Transpordiamet juba kohati kasutab jalajälje hindamist. Sarnaselt hoonetega on vajalik materjalide CO2 Eesti andmebaasi loomine.
- Suuremad tulevased transpordiprojektid: Rail Baltic, Tallinna trammiteed, 15-minuti linn.
- Andmebaasi peaks panema ka teise ringi materjalid.
- Oluline on, et Eesti materjalide andmebaas tehakse Eesti enda andmete põhjal, otse teistest riikidest ülevõtmine ei ole võimalik.
- Välja peaks tooma ka raadamise - metsa mahavõtmine tähendab, et siis selle võrra enam süsiniku sidumist ei toimu. Kes selle kinni maksab?
- Süsinikujalajälje vähendamise tunnelnägemisest tuleb välja saada.

2.3 Üleriigiline planeering 2050

- Otsustusõigus võiks jääda kohalikele omavalitsustele - panna paika asustustüüpide hierarhia.
- Kui lukku me tahame seadusega asjad kirjutada? Seaduses peaksid olema põhimõtted. Üleriigiline planeering võiks anda hierarhia asustustüüpide mõistes, seadus mitte.

2.4 Elukeskkonna arengukava alusuuring

- KOV ei allu riigile, ei saa Tallinna ja Tartu ümber asuvatel valdadel keelata valglinnastumist. Seega kava on ilus, aga me ei ole reaalselt selles suunas 30 aastat liikunud. Keskvalitsus ei ole vastavaid planeeringuid takistanud.
- Planeeringutesse võib sisse kirjutada tingimusi, mis oleksid seotud CO2 heitega, saaks juba täna lisada energiatõhususe nõudeid.
- Planeeringuid teevad täna arendajad mitte KOVid ja seega ei ole energiatõhususe nõuete lisamine nende huvides ja kasumlik.
- Üks seaduse kokkupaneku printsiip võiks olla, et võimalusel hoiduda igasugu piirangute seadmisest - kui meil on valglinnastumine, siis peame sellega leppima ja arvestama sellega, et seal inimesed elavad. Peaks pigem mõtlema, kuidas tagada parem ligipääs jms. Seda peab ka planeeringutega lahendama.
- Sõna “jäätmed” asemel peaks olema “ringlussevõtt” või “korduvkasutus”.
- Kahanemisega kohandamine ja regionaalpoliitika - oleme praegu linna ja valglinnastumise keskne. Kuidas kliimaseadus motiveerib kaugemaid piirkondi?

2.5 Elukeskkonna arengukava uuring

2.6 Rohetiigri ehituse teekaart

- Taristutasu - võiks olla reaalne meede, ei pea piirama, aga kui juba ehitatakse, siis tuleks ka seal tagada võimalused mitmekülgseks eluks.
- Riiklik parkimisnormatiiv - sellele peaks kliimaseadus kuidagi tähelepanu juhtima (samas ei saa võtta KOVilt autonoomiat).
- Kõikide hoonete juures saab arvestada ka sügavutiminekut (maa alla ehitamine) - see osa on praegu väga vähe tähelepanu saanud. Ka renoveeritavate hoonete puhul võib parkimine toimuda maa all, lisaks saab maa alla ka muud ehitada.
- Süsinikujalajälje vaates on betooni maa alla panemisel suur mõju.
- Kui ruume rajame, siis võiks anda ruumidele mitmeid funktsioone - see oleks keskkonnateadlik.
- Parkimisnormatiivi peaks vaatama koos laadimistaristuga, seda ka samaaegselt arendada.
- Küsimus: Tuleb välja, et suur roll on KOVidel - kas on ka ELVL-ga seda teemat arutatud?
  Vastus: ELVL on kaasatud, aga kõiki ettepanekuid ei ole arvestatud. Oluline on, et omavalitsuste autonoomia mõiste jääks domineerima.
- Peaarhitekti teema - ideaalmõte, iga omavalitsuse puhul ei ole see võimalik. Võiks ehk vaadata maakonna tasandil või uue Maa- ja ruumiameti kontekstis.
- Taristuehituse 0-visioon aastaks 2050 (mitte ainult emissioon).
- 4-astme planeerimise põhimõte - alustada sellest, kuidas renoveerida olemasolevat.
- Mitte projekteerida ohtlikke lahendusi - arvestada ka kergliiklejate ja jalakäijatega, võimaldab ka maakasutust optimeerida. Mitte enam projekteerida Kukruse-Jõhvi tüüpi suuri möödasõite.
- Transpordi teekaardis on probleemiks pikad ja rasked autorongid ja kaupade viimine raudteetaristule - peaks kaubatranspordi puhul hindama ka sotsiaal-majanduslikke mõjusid. Kaubatranspordis oluline ka linnade-sisene transport (kuidas seda optimaalsemalt korraldada).
- Ehituse ja tsiviilrajatiste konsortsium töötab alates sügisest, tegevuskava koostati mais 2023. Eesmärk on ettevõtete roheoskuste loomine ja sektori muutuvatele vajadustele vastava tööjõu koolitamine. Ruumiloome ei lähe roheoskuste meetme alla ja seega sellega ei tegeleta. Kliimaseadus saaks seda valdkonda toetada. TalTech tegeleb, et roheoskused jõuaksid ka õppekavadesse. Siia on integreeritud ka digioskused (projektide ja ehituslubade digitaliseerimine, BIM).
- Küsimus: alliansshanked - peaks olema keskkonnahoidlike hangete kompetentsikeskus, erinevad juhendid.
  Vastus: sellega tegeletakse Kliimaministeeriumis
- Kaevandamismahud - need on niigi miinimumi juurde viidud, kaevandatakse juba praegu vastavalt vajadusele ja nõudlusele.
- Töö lõpetanud karjäärid muudetakse tagasi metsaks, parem oleks, et "muudetakse tagasi istandusteks, kus kasvatatakse metsa". Istanduse korral ei pea hakkama maakasutuse otstarvet muutma.
- Küsimus: Kas riik peab toetama süsinikujalajälje arvutamisel? Millist riigi tuge oleks vaja?
  Vastus: täna on neid vaja tootjatel, kes ekspordivad.
- Kas Eestis on ka potentsiaali fossiilkütuste vabal ehitusplatsil? Samuti võimalus luua vaikseid ehitusplatse.

3. **Ruumiloome ja hoonete sektori panus kliimamuutustega kohanemisse (Hedy Eeriksoo, Kaja Pae)**

Ettekande slaidi jagatakse

Rühmatöö:

- Milliseid kliimamuutustega kaasnevaid probleeme ja milliste konkreetsete tegevustega lahendada?
- Kas kliimaseadusesse on vaja lisada planeerimise ja ehitamise põhimõtted seoses kliimamuutustega kohanemisega?

Arutelu:

- Eelista olemasolevat põhimõte. Esimene mõte peaks olema, kas saame piirduda olemasolevaga, mitte kasutusele võtta uut maa-ala. Oleks hea, kui saaks planeeringuid kompleksselt vaadata, aga arutelurühm ei jõudnud konkreetse ettepanekuni, kes seda tegema peaks.
- Laiemalt vaadates ruum kui väärtus – peame harjutama ennast ruumi koos kasutama, oleme laiutanud funktsionaalses ja ehituslikus mõttes. Peame hakkama asju kokku panema. Kui linna tiheasustuse alad on juba kasutusele võetud, siis väärindada seda ala nii kõrgusesse kui ka sügavusse. Majade peale ehitamine ja rohekatused lahendavad nii mõnedki probleemid.
- Tänavaruumi standard. Paljud asjad, mida näeme kohanemises, nt sademevee käitlemine, haljastus, peavad ka ühte ruumi ära mahtuma inimestega. Selleks on vajalikud kompleksed lahendused. Pikaajaliselt tasuvad ära ja loovad keskkonna, et inimene ei ela tihedalt linnas mitte selle pärast, et ta peab, vaid talle meeldib seal elada.
- Kasutama peaks keskkonda, kus juba midagi on, ka rohealade puhul. Keeruline on arendajale vastu vaielda, kui arendaja soovib roheala täis ehitada. KOV võib vastu olla, aga kui rohealal kindlaid väärtusi ei ole, siis läheb vaidluseks, mis kestavad aastaid. Kui kliimaseaduses oleks punkt, millele selles osas tugineda saaks, oleks hea.
- Vanad planeeringud. Seadus ei too välja, et vanad planeeringud teatud aja möödudes kehtetuks muutuvad. Siin oleks hea, kui seaduses oleks punkt, et kui planeering ei vasta tänapäevanõuetele, siis muutub kehtetuks vmt.
- Hoonete sisekliima projekteerimise ja energiatõhususe seisukohalt ühelt poolt püüame energiat kokku hoida ja teiselt poolt riik püüab mugavamaid tingimusi luua. Kui peame ühiskonnana kohanema, siis riiklikud miinimumnõuded ei peaks mugavuse arvelt suuremaks minema, vaid vähenema ja konservatiivsemat teed minema.
- Kliimamuutuse mõju transpordivõrgustikule ja toimepidevusele vajab rohkem tähelepanu, nt materjalide, teekatete ja taristu osas. See on suur probleem, mis vajab hindamist, kvaliteetsemaid materjale ja teistsuguseid lahendusi. Nt viimaste kuude jooksul tormidest põhjustatud puude langemine, kõrghaljastuse disain ja planeerimine peaks arvestama ka tormide mõjusid.
- Kuumasaared. See põhjustab projekteerijatele ja inseneridele tööd. Kliimaseadus peab arvestama CO2 määratavate kuludega.
- Kliimatagajärgedega kohanemine. Ehitised peavad vastu võtma ka selle, kuidas kliima muutub. Termotöötlus jmt lisab CO2 heidet.
- Kasutada võiks vett läbilaskvat asfalt, kus võimalik.
- Lahendused peaksid olema liigendatud. Planeerimine peaks ette andma rohelahendused, see tuleks selles etapis läbi mõelda.
- Üleujutused. Kas kaldale peaks ehitama? Võib-olla peaks selle ära keelama või teha keerulisemaks? Anda alternatiiv metsastamiseks?

4. Kokkuvõtted

- Inimese mugavus vs kohanemine.
- Ettepanekud koondatakse kokku ja analüüsitakse läbi, koondatakse tabeli formaati, mida lahendatakse seadusega ja mida kuskil mujal.
- Eelnõu on plaanis suve alguses valitsusse saata ja seadus peaks jõustuma 1.01.2025.